

МОНУ).

Мар'ян Лукаш

Тернопільський національний економічний університет

ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВ

На ефективність організаційно-економічного механізму підприємств істотно впливають різноманітні фактори.

В цілому під факторами виробництва розуміються елементи, необхідні для випуску продукції. Відповідно до найпоширенішої класифікації фактори виробництва поділяються на: засоби виробництва (машини, інструмент, будівлі, земля), матеріали (сировину, допоміжні і виробничі матеріали) і праця як цілеспрямована діяльність людини.

В економічній літературі досить широко відображені фактори, що визначають ефективність підприємства, які є підвищенням конкурентоспроможності підприємства, стратегічне управління, вдосконалення організації, розвиток маркетингу, методи управління, операційне вплив на показники діяльності підприємства, реалізацію інвестицій і т. д. У той же час, фактори, що впливають на ефективність організаційно-економічного механізму промислового підприємства, ще досліджені недостатньо повно, що актуалізує необхідність їх вивчення та класифікації.

Велике розмаїття чинників вимагає їх зведення в групи.

Фактори прямого впливу безпосередньо впливають на ефективність організаційно-економічного механізму промислового підприємства (наприклад, постачальники ресурсів, споживачі, конкуренти, освіта і кваліфікація управлінських кадрів). Фактори непрямого (опосередкованого) характеру не надають прямої дії на діяльність підприємства, але облік їх необхідний для вироблення правильних рішень (наприклад, наявність програмного забезпечення).

Розподіл факторів на традиційні і нові (оновлені, інноваційні) вельми умовно. Традиційні чинники існують об'єктивно і вимагають відносно незначних державних і приватних інвестицій. Сила їх впливу поступово знижується і залежить від характеру починається етапу спаду, на якому створюється ними перевага не є непохитною, а прибуток від використання низький (у зв'язку з початком старіння). Особливе значення вони мають для підприємств видобувних галузей, і галузей, які застосовують в основному стандартизовану технологію і малокваліфіковану робочу силу.

Набагато більшого значення для ефективності організаційно-економічного механізму промислового підприємства мають нові фактори, як фактори більш високого порядку. Для їх розвитку необхідні значні, часто тривалі за часом вкладення капіталу і людських ресурсів. Крім того, необхідна умова самого створення нових факторів - це використання висококваліфікованих кадрів і високих технологій.

Особливістю нових факторів є те, що, як правило, їх важко придбати на світовому ринку. У той же час вони є неодмінною умовою інноваційної діяльності підприємства. Успіхи підприємств багатьох країн світу на пряму пов'язані із солідною науковою базою і наявністю висококваліфікованих фахівців.

Контрольований фактор – це фактор, що впливає на організаційно-економічний механізм, і який може управлятися підприємством і його службами.

Неконтрольований фактор впливає на організаційно-економічний механізм, але не може управлятися підприємством і його службами.

Фактори можуть впливати як в бік підвищення конкурентоспроможності підприємства, так і в бік зменшення.

Зовнішні чинники обумовлюють середовище підприємства – сукупність сил, які не піддаються контролю підприємства, з урахуванням яких воно повинно забезпечувати свою

діяльність. Зовнішні фактори середовища, як правило, створюють загрози, вводять обмеження або створюють умови для розвитку, глибоко зачіпаючи всі сторони підприємства.

До складу зовнішніх факторів ефективності організаційно-економічного механізму промислового підприємства можуть бути включені: політичні; державні; економічні; ресурсні; науково-технічні; соціальні; та інші.

До складу внутрішніх факторів, що впливають на ефективність організаційно-економічного механізму промислового підприємства можна включити наступні групи: фактори управління і оргструктури; виробничі; кадрові; маркетингові; науково-технічні; фінансові ресурси тощо

У складі чинників, що впливають на організаційно-економічний механізм промислового підприємства, вагоме місце займають фактори організації праці: поліпшення нормування праці; вдосконалення оплати праці, матеріального і морального стимулювання; вдосконалення форм поділу і кооперації праці; поліпшення організації та обслуговування робочих місць; раціоналізацію прийомів і методів праці; поліпшення умов праці, режимів праці та відпочинку; зміцнення дисципліни праці; поліпшення підготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Особлива роль в організаційно-економічному механізмі промислового підприємства належить персоналу, що дозволяє виділити сукупність соціально-психологічних факторів. Так, наприклад, до чинників, що стримують ефективність заходів розвитку підприємства, відносять: низьку мотивацію працівників підприємства в результатах діяльності; низьку питому вагу кваліфікованих кадрів і т. д.

Ефективність організаційно-економічного механізму промислового підприємства може також залежати від таких факторів, як:

- комерційні умови підприємства (можливості надавати покупцям кредити, знижки з роздрібною ціни, знижки при поверненні раніше придбаного у підприємства товару, який використав свій економічний ресурс);
- організація збутової мережі (розташування мережі фірмових магазинів та виставкових центрів, доступність їх широкому колу покупців, проведення демонстрації виробів у дії);
- організація технічного обслуговування продукції (обсяг наданих послуг, терміни гарантійного ремонту, вартість післягарантійного обслуговування і т. д.);
- уявлення споживачів про фірму, її авторитет і репутацію, асортимент її продукції, сервісі, вплив товарного знаку тощо.

При розгляді проблеми виявлення основних факторів, що впливають на ефективність організаційно-економічного механізму промислових підприємств, обов'язково слід враховувати і реакцію цього механізму. За своїм призначенням організаційно-економічний механізм, як цілісне утворення, не тільки відчуває вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, а й покликаний взаємодіяти з ними на основі використання і посилення впливу сприятливих чинників для розвитку підприємства; протидії і зниження негативного впливу інших факторів. Так, наприклад, факторами, що чинять негативний вплив на ефективність організаційно-економічного механізму, є високий рівень сумарних поточних витрат, низький рівень гнучкості та керованості підприємства. У зв'язку з цим організаційно-економічний механізм сам виступає фактором забезпечення життєдіяльності та розвитку підприємства. У цьому сенсі його можна умовно розглядати як інтегратор-перетворювач, що виявляє, що зводить і перетворює негативні і позитивні зовнішні фактори, відповідно, протиставляючи їм або доповнюючи (посилюючи) їх своїми факторами організаційного та економічного характеру відповідно до ресурсами і можливостями підприємства.

В сучасних умовах нестабільного середовища підвищується мінливість факторів, що впливають на організаційно-економічний механізм промислових підприємств. При цьому підвищення конкурентоспроможності підприємств вітчизняної промисловості цілком справедливо пов'язується з використанням інтенсивних факторів, тобто на основі розробки і використання високих технологій, на основі яких здійснюється виробництво наукомісткої та

конкурентоспроможної продукції. Для того щоб ці чинники в умовах глобалізації економіки дійсно стали рушійною силою економічного розвитку, необхідно визначити пріоритети підприємств. Це означає, що потрібно сформулювати довгострокову структурну, інвестиційну, науково-технічну політику країни, розробити економічно доцільний механізм реструктуризації вітчизняних наукомістких галузей промисловості. При цьому структурна перебудова підприємств повинна базуватися на створенні організаційно-економічних механізмів, що володіють високим потенціалом і сприйнятливих до різних нововведень.

У зв'язку з цим слід виділити фактори, що сприяють розширенню способів участі працівників в організаційно-економічному механізмі промислових підприємств, до яких відносять:

- підвищення ефективності та зміцнення конкурентоспроможності підприємств на ринку;
- розвиток людського потенціалу, стимулювання соціальної активності працівників;
- створення дієвої мотивації праці в умовах переходу до інноваційного типу виробництва;
- формування нового типу працівника - високоосвіченого, відповідального, ініціативного, що реалізує в сфері виробництва свої матеріальні і духовні потреби.

Організаційно-економічний механізм підприємства формує сприятливе середовище, яке сприятиме продукуванню, ефективній трансляції та сприйняттю інновацій. Інновації є конкурентну сферу діяльності, яка інтегрує фактори (науку і технології, а також економічні та соціальні фактори) підприємства в його конкурентний потенціал.

В цілому, підвищення ефективності організаційно-економічного механізму промислового підприємства полягає в тому, щоб мінімізувати негативний вплив факторів зовнішнього середовища, визначити, які саме чинники як переваги слід створювати і підтримувати для стратегічного розвитку, оскільки саме вони визначають ринкові позиції підприємства в конкурентному середовищі.

Таким чином, в дійсності всі чинники знаходяться в тісній взаємодії, але для мети аналізу і вивчення їх впливу на організаційно-економічний механізм промислового підприємства необхідно розглядати кожен фактор окремо.

Ефективність факторів, що впливають на організаційно-економічний механізм промислового підприємства забезпечується за рахунок комплексності, створення і використання сукупності можливостей, в першу чергу високотехнологічних, підвищення інноваційного потенціалу підприємства внаслідок зростання частки інтелектуальної власності в загальній сумі активів підприємства, концентрації ресурсів підприємства на перспективних технологічних напрямках.

Література

1. Захарченко В. И. Политика научно-технического развития региона / В. И. Захарченко. – Одесса: ОЮИ ХНУВД, 2007. – 48 с.
2. Кендюхов О. В. Сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства / О. В. Кендюхов // Економіка України. – 2004. – № 2. – С. 33-41.